

હિંદના
ઇતિહાસિક સાલવાર
જનાવોની
ટુંકી નોંધ.

રચાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

‘અરેસ્ટર હીનસાહ ગાંધી
તે “ગાંધી યુક ડીપો” ના માલેક.

ઠા. લલુભાઈના ચકલો નો. ૯૪૯

લહૃચ.

સને ૧૮૮૯

ડીમત અઢીઆના.

છાપી ધી લહૃચ “પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સ” છાપખાનામાં.

પ્રસ્તાવના.

સરકારી નિશાનોમાં હાલ હિંદને હંદરકૃત ઇતિ
હાસ ચોથા, પાંચમાં, છઠ્ઠા, તેમજ અંગ્રેજી ધોરણમાં પણ
આલે છે, તે ઇતિહાસમાં મુખ્ય મુખ્ય બનાવો ક્યારે ક્યારે
કેના વખતમાં કેવી રીતે બન્યા તે સંક્ષીપ્તી જાણવા સાડ
વજુજ મુશ્કેલ હતું તે માટે સારા સારા મોટા મોટા બના
વો, તેમજ બાદશાહની વંશાવલી અને અંગ્રેજી રાજ્ય કર્તા
ગવરનર-જનરલો સાથનો-મુખ્ય મુખ્ય ઝગડા વગેરે ટુંકામાં
વર્ણવેલા છે. છઠ્ઠા ધોરણની તેમજ બીજી અંગ્રેજી ગુજરા
તી પરિક્ષામાં અમુકસાલમાં શાશ્વત બનાવો બનેલા છે
તે પુછે છે, તે જાળવા મુગમ પડવાને માટે સૈકાવાર અ
નુક્રમે લખ્યા છે.

અંગ્રેજીમાં બર્ડસઆઇવ્યું નામનો તકતો છે તેને મ
લતુ આ લઘુ પુસ્તક છે. આ નાતું પુસ્તક સૂક્ષ્મ દર્શક યંત્ર
માફક છે વસી ટુંકામાં ઘણું જાણવાની કુંચી રૂપ છે. એના બે
ભાગ કર્યા છે એક ઇ. સ. પૂરવેનો તથા બીજો ઇ. સ.
પછીનો વસી દરેક સાલમાં જેટલા જેટલા નવા બનાવો
હશે તે જુદા જુદા બતાવ્યા છે તેથી સર્વેને ઉપયોગી પ
ડશે એવી આશા રાખું છું.

સને ૧૮૬૭ના રૂપમાં આકટ મુજબ આ નાણાનું ખુસ્તક રચ્છસ્ટઈ કરાવી
તેના સર્વે હક અમોએ અમારા સ્વાધીનમાં લીધા છે.
અઃ દીઃ ગોંધી.

હિંદના ઇતિહાસિક સાલવાર બનાવોની ટુંકી નોંધ.

ભાગ ૧ લો.

ઈ. સ. પૂર્વે સૈકાના સુમારે

ઈ. સ. પૂર્વે ૬ ઠા સૈકાને સુમારે બુદ્ધનો ઉદય, અને
તે વખતે વેદ ધર્મ ચાલતો હતો.

પ્રારંભસનથી અંત્ય સુધીના સનમાં બનેલા બનાવો

ઈ. સ. પૂર્વે.

૫૪૯-૪૮૬ મેટેલ્સ નગરનો ગ્રીક ઇતિહાસ કર્તા હેકાતૈયોસ
હિંદમાં આવી હિંદનો હવાલો લખી ગયાંછે.

૫૪૩ થી ઇ. સ. ૧૦૦૦ બૌદ્ધ ધર્મ પ્રવર્ત્યો તે ધર્મનો મૂળ
પુરુષ ગૌતમ બુદ્ધ હતો.

૫૨૧-૫૧૮ પારશી રાજા દરવેશ ગુસ્તાસ્પે હિંદ ઉપર સ્વા-
રીઓ કરી.

૫૦૦ થી ઇ. સ. ૧૧૦૦ સુધી મથુરામાં પાંડવ વંશના રાજા
રાજ કરતા હતા.

૩૬૧ થી ઇ. સ. પૂ. ૧૬૧ ગ્રીક સ્વારીઓ હિંદ ઉપર ચાલુ
રહી હતી.

૩૧૬ થી ઇ. સ. પૂ ૨૯૨ ગંગાના પ્રદેશમાં ચંદ્રગુપ્તનામે
માહારાજ્યે રાજ કર્યું.

૩૧૨ થી ઇ. સ. પૂ ૨૮૦ સેલ્યુકસે સીરીઆમાં રાજ્ય કર્યું.

૩૦૬ થી ઇ. સ. પૂ ૨૯૮ સુધી સેલ્યુકસના તરફના બે ગ્રીક
એલચી ચંદ્ર ગુપ્તના દરબારમાં રહેતા હતા.

૨૬૩ થી ઇ. સ. પૂ ૨૨૩ અશોક રાજાની કારકીર્દી આ
લતી હતી.

૨૫૦ થી ઇ. સ. ૧૦૦૦ સુધી જૈનમત અને બ્રાહ્મણ ધર્મ-
ની એકત્વતા જોવામાં આવતી હતી.

૨૬૩ થી ઇ. સ. પૂ ૨૨૩ સુધી મૌર્ય વંશના રાજા રાજ્ય
કર્તા હતા.

૧૯૫ થી ઇ. સ. ૮૬ સુધી સંગા કુળના રાજા રાજ્ય કરતા હતા.

૧૮૧ થી ઇ. સ. પૂ ૧૬૧ ગ્રીકના બળવાન રાજ્ય કરતાઓ-
એ પંજાબ, મધુરા, અયોધ્યા, અને સીંધ ઉપર સ્વા-
રીઓ કરી.

૧૨૬ થી ઇ. સ. ૪૦૦ સુધી શકલોકના ધાડાં હીંદ ઉપર
આવ્યાં હતાં.

૮૬ થી ઇ. સ. ૩૧ કન્વા વંશના રાજા દક્ષીણમાં રાજ્ય
કર્તા હતા.

૫૭ થી ઇ. સ. ૪૩૬ ઉજ્જયનમાં આંધ્રકુળના રાજા રાજ્ય ક-
ર્તા હતા.

इ. स. पूर्वे अमुक सैकावार बनावो.

इ. स. पूर्वे, (કુરુક્ષેત્ર) પાણીપતના મેદાનમાં પાંડવ કૌરવ-
નું યુદ્ધ થયું.

૩૦૦૦ વર્ષ પહેલાં આર્ય લોકની બે શાખા મધ્ય એશીઆમાંથી
છુટી પડી તે પૂર્વ પશ્ચિમ તરફ ફેલાઈ ને તે વખતે
ઋગ્વેદ રચાયો.

૧૪૦૦ ખગોળ વિદ્યાના મળેલાં વર્ષો ઉપરથી યુરોપી જ્ઞેશી-
આનું એવું અનુમાન છે કે વેદરચવાનું કાંમ તે વખતે
ચાલતું હતું.

૧૨૦૦ પછીનાં મહાભારતના ગ્રંથ થયો નથી એવું અનુમાન થાય છે

૧૦૦૦ રામાયણનું યુદ્ધ બંને લું હોય એમ ધરાય છે.

૭૦૦ ગુહ્યસુત્ર (પ્રાહ્મણોના ધર્મશાસ્ત્ર) બુદ્ધ્યું હોય એમ હંટર દ્-
ત્ય ઇતિહાસનું અનુમાન છે.

૫૦૦ મનુસ્મૃતિમાં વર્ણવેલી રૂઢીઓના સંગ્રહ ઉત્તર હિંદમાં થ-
યો અને પ્રાહ્મણોના પરદર્શન તત્ત્વજ્ઞાન વિગેરે રચાયાં

૪૦૦ સંગીત શાસ્ત્રના સુર કદવાયા એમ સંભવે છે.

इ. स. पू. कायम सालवारी बनावो.

૬૦૩ કપીલ વસ્તુના રાજ સુધ્ધોદનને ત્યાં ગૌતમબુદ્ધનો જન્મ
થયો એ રાજ્ય કાશીની ઉત્તરે ૧૦૦ મૈલ ઉપર હતું.
એ ગૌતમ બુદ્ધે બૌદ્ધ ધર્મ પ્રવર્તાવ્યો.

- ૫૪૩ ગૌતમ બુદ્ધ ૮૦ વર્સની ઉમરે વડની છાયાનીચે મરાણ પામ્યો. એજ વર્સમાં તેના ૭૦૦ શીષ્યોએ ગુરૂના ઉપદેશક વચનો એકઠાં કરવા સારૂ પટાણામાં પેદેલી બુદ્ધ સભા કરી.
- ૪૫૦ હેરોડોટસ ગ્રીક હિંદમાં આવ્યો તે સીંધુ નદીની વાતથી જાણીતો હતો.
- ૪૪૩ ગૌતમ બુદ્ધના શીષ્યોએ બૌદ્ધ ધર્મ આછો વત્તો માનનારા વચ્ચેના વાંધો પતાવવા સારૂ વીજી સભા એકઠી કરી.
- ૪૦૧ કેતશીઅન ગ્રીક ઈરાનસુધી આવ્યો અને ત્યાં રહી હિંદની કેટલીક નવાઈની ચીજોની ખબર મેળવી.
- ૩૫૦ સંસ્કૃત પાણીનિય વ્યાકરણ બન્યું.
- ૩૨૭ માસીડોન (મકદુનીઆનાનો) સિકંદર બાદશાહ હિંદ ઉપર પેહેલ વહેલે આવ્યો. અને હિંદના પૌરવ રાજા જોડે જલમ આગળ લડાઈકરી તેમાં પૌરવ હાર્યો.
- ૩૨૬ ગ્રીક લોકની છાવણીમાં તેમના સરદારોને લલચાવા ચંદ્રગુપ્ત ગયો હતો, તેને ત્યાંથી નામવું પડ્યું.
- ૩૨૫ મહાન સિકંદર હિંદમાંથી ભારે જય મેળવી સુસા શહેરમાં ગયો.
- ૩૨૩ મહાન સીકંદર બાબીલન શહેરમાં મરાણ પામ્યો (૩૨૧)
- ૩૧૬ સીકંદર ગયાકેડે ચંદ્રગુપ્તે (પાટલી પુત્ર) પટાણાનો કબજો કરી રાજ્યની જોડવાણ રચી.
- ૩૧૨ ચંદ્રગુપ્તે પોતાનું રાજ્ય સેલ્યુકસની અડોઅડ લાવી

મુકયું હતું.

૨૮૧ અમીત્રઘાત ગાદીએ બેઠો.

૨૫૭ મગધ અથવા બહાર પ્રાંતના રાજા અશોકે ઐશ્વર્ય સ્વીકાર્યો.

૨૫૬ આંતીઓખસે અશોક નેડે કોલ કરાર કર્યો.

૨૫૦ જુનાલેખો વીગેરેના દાખલા ઉપરથી જણાયછે કે હિંદમાં બે પ્રકારના મોળાક્ષર ચાલતાહતા.

૨૪૪ અશોકે ૧૦૦૦ વડીલોની સાથે પટાણામાં ઐશ્વર્યની વાંજી સમા કરી. અને એ ધર્મને સભાએ કરાવેલા નિયમ પ્રમાણે દક્ષિણમાં અવર્તાવ્યો. અને રાજ્ય ધર્મ તરીકે સ્વીકાર્યો તથા દ્વાખાનાં, પાંજરા. પોળો, પરવડીઓ, ક-ખુતરખાનાં, સડકો, તળાવો, ધર્મશાળાઓ વગેરે રાજ્યની ઉપજમાંથી કરાવાને એક ધર્મખાતું સ્થાપ્યું.

૧૨૬ હિમાલયની વાવ્ય કોણમાં આવેલા બાકત્રીઅન રાજ્યમાંથી ગ્રીક લોકને (રાજવંશને) સુ જાતના શક લોકે હાંકી કાઢ્યા.

૫૭ ઉજ્જનમાં પરદુઃખ લંબન શકારી ચક્રવર્તિરાજા વીક્રમ થયો. તેના દરબારમાં નવ રત્નો હતાં તેમાં મહાકવી કાલીદાસ પણ હતા.

ભાગ ૨ જો.

ઈ. સ. ૧ થી ૧૫૦૦ સુધી પુરાતનીક (પ્રાચીન)

ઈતિહાસ આશરગત સાલવાર બનાવ.

ઈ. સ.

૨૦૦ ને સુમારે યાજ્ઞવલ્ક્ય સ્મૃતિ થઈ હોય એમ છે.

૮૦૦ ને સુમારે જ્યોતિષના ગ્રંથોનો તરજીમો અરબી બાષામાં થયો ત્યારથી એ વિદ્યા પશ્ચિમમાં ફેલાઈ અને પૈદ્ધિક વિધ્યાનો તરજીમો પણ એજ સમયમાં અરબી ભાષામાં થયેલો છે. આ વખતે આરબો સિધ સુધી આવી પોંહોંચ્યાં હતા. યુરોપમાં હાલ પૈદ્ધિક વિદ્યા ચાલે છે તે તે વખતથી ગયેલી છે.

આઠમા તથા નવમા સૈકાની અંદર કુમારીલ ભેટ હિન્દમાં સગુણસ્વરૂપા ઇશ્વરનો ધર્મ બોધ કર્યો.

૧૦૦૦ ના સુમારથી મુસલમાનોની લુટની સવારીઓ હિન્દ ઉપર ચાલુ થઈ.

ક્યાંથી ક્યાંસુધી સાલવાર બનાવો.

ઈ. સ.

૬૦-૨૩૫ મુબઈની વાલ્યકોણમાં શાહકુળના રાજા રાજ્ય

કરતા હતા.

૧૦૦-૧૦૦૦ મલખારમાં ચેરાકુળના રાજા રાજ્ય કરતા હતા.

૨૫૦-૧૧૮૨ કલ્યાણમાં ચાલુક્યવંશના રાજા રાજ્ય કરતા હતા.

૨૮૮-૯૦ ચેરાકુળના રાજા કાવેરીને કાંઠે તાલક શહેરમાં રાજ્ય કરતા હતા.

૩૧૯-૪૭૦ ઉત્તર હિંદમાં ગુપ્ત કુળના રાજા રાજ્ય કરતા હતા.

૪૮૦-૪૭૨ વલ્લભીકુળના રાજા ગુજરાત, કચ્છ, માળવામાં રાજકરતા હતા.

૬૦૦-૮૦૦ બ્રાહ્મણ ધર્મ પ્રખળ હતો.

૬૩૦-૬૪૦ હીઝો એનથ્યાનશનચીનો જનરાણા હિંદમાં ફરી ગયો છે તેણે વલ્લભી કુળનો દેવાસ વર્ણવેલો છે. વલી તે લખે છે કે તે વખત બ્રાહ્મણો પોતાનો ધર્મ સ્થાપવા તૈયાર થયા હતા.

૬૬૨-૬૬૪ સિંધ ઉપર આરબોની લુટની સ્વારીઓ થઈ પણ તેમાં કાંઈ વળયું નહીં.

૯૯૭-૧૧૭૬ મુસલમાનોને હાથ સીંધનો કેટલોક ભાગ ખાસ સા થઈ ગયો હતો.

કાયમ સાલમાં બનેલા બનાવો.

ઈ. સ.

૪૦ સિંધિઅન રાજા કનીસ્કે બૌદ્ધ ધર્મો પુસ્તકોનું પુનઃસંશો-

ધન કરવા માટે બોદ્ધની ચોથી સમા કરી

૬૫ બૌદ્ધ ધર્મને ચીન દશના રાજ્યએ રાજ્યધર્મ માન્યો.

૭૮ શકલોકના ધાડાં હિંદમાંથી હાંકી કાઢવા માટે શાલીવાહને ભારે ટક્કરો ઝીલેલી તે ઉપરથી તેને શકારી રાજા માની શક ગણ્યો.

૩૫૦ રઘુવંશ અને કુમાર સંભવ એ બે પુસ્તકો બન્યાં હોય એમ સંભવેછે.

૫૫૩ હુણનતની પ્રજા હિંદમાં બળવાનછે એવું ગ્રીકોએ લાલ સમુદ્રમાં રહી સાંભળ્યું હતું.

૫૭૦ મહમદ પેગંબરનો મક્કા શહેરમાં જન્મ થયો, અને એણે મુસલમાની ધર્મ ફરર થી પ્રગટ કર્યો.

૬૩૦ કનીસ્ક રાજ્યએ ચીના પટ્ટણમાં ચીનના સાનઅવેજીઓને રાખ્યા હતા.

૬૩૪ સીલાદીત્યે એક સાધારણ સભા પોતાને ત્યાં બોલાવી હતી.

૬૩૬ ભરૂચ ઉપર એક નૌકા સૈન્ય આરબોનું આવ્યું હતું.

અને ઉસ્માનની હિંદ ઉપર સ્વારી.

૬૯૬ પંચાસરની ગાદીએ આવડા વંશનો જ્યશીખરી રાજ્ય કરતો હતો.

૭૧૨ મહમદ કાસમ સિંધ ઉપર આવ્યો અને જાથુનું મુસલમાની રાજ્ય સ્થાપવાનો પ્રયત્ન કર્યો પણ તેની ખુશગચો.

૭૧૪ મહમદ કાસમ મરી ગયો.

૭૪૬ વનરાજ આવડાએ આગહિલપુર પાટણ વસાવ્યું ને પો-
તે ગાદીપતી થયો.

૭૫૦ સિંધના રજપૂતોએ મુસલમાન હાકેમોને સખત હાર-
ખવરાવી હાંકી કાઢ્યા કે, જે ખસે વરસ સુધી ફરી-
આવવા પામ્યા નથી.

૮૦૬ વનરાજ આવડો પાટણની ગાદીનો રાજા મરાણ પામ્યો
અને વનરાજનો દીકરો ચાગ્યરાજ્ય ગાદીએ બેઠો.

૮૪૨ દેશમરાજ ગાદીએ બેઠો. ૮૬૬ ભુવડ આવડો ગાદી-
એ બેઠો.

૮૯૫ વીરસીંહ ગાદીએ બેઠો. ૯૨૦ રતના દીત્ય ગાદીએ
બેઠો.

૯૩૫ સામત શીંહ આવડો
ગાદીએ બેઠો.

૯૭૭ ગીજનીના મુસલમાનોએ લાહોરના જયપાળ રાજા ઉપર
ચઢાઈકરી તેમાં જયપાળ હાર્યો.

ગુજરાતની ગાદિએ સોઢંકી વંસના રાજાઓ.

૯૪૨ મૂળરાજ સોળંકી મામાની ગાદીએ બેઠો.

૯૪૭ ચામુંડ	ગાદીએ બેઠો.	૧૦૧૦ વલલસેન ગાદીએ બેઠો.
૧૦૧૦ દુર્લભસેન	"	૧૦૨૨ પેહેલો ભીમદેવ ગાદીએ બેઠો.
૧૦૭૨ કરણ ૧	"	૧૦૬૪ સીંદ્ધ રાજ્યજયસીંહ " ૩
૧૧૪૩ કુમારપાળ ૨	"	૧૧૭૭ બાળમુળરાજ ગાદીએ બેઠો.
૧૧૭૪ અંજેપાળ	"	૧૨૪૩ ત્રીભોવનપાળ "
૧૧૭૬ ભોળો ભીમ	"	

૧ કરણસાગર તથા બાંધાવું. ૨ એ બૌદ્ધ મારગી હતો. ૩ એણે રૂદ્રમાસો રચ્યો.

ગુજરાતની ગાદીએ વાઘેલ વંશી રાજા.

૧૨૪૪ વીસજદેવ રાજા ગાદીએ ૧૨૬૨ અરબુન દેવ ગાદી-
એ બેઠા.

૧૨૭૫ સારંગ દેવ ૧૨૭૪ કરણ ઘેઘા જેને અ-
લાઉદ્દીન નોકે લડાઈ
થઈ તે.

ઈ. સ. ૧૦૦૦ થી ૧૨૦૦ સુધીના બનાવો

સુમારવંધી સાલવાર બનાવો.

૧૦૪૫ ને સુમારે વિશ્નુ પુરાણ બનેલું હોય એમ છે.

૧૧૦૦ ને સુમારે યુરોપમાં સંગીત કર્મોનાં સાત સુરદખાયા.

૧૨૦૦ ને સુમારે જ્યેષ્ઠ ગીતિગોવીંદનું પુસ્તક બનાવેલું જ-
ણાય છે.

૧૨૯૨ ને સુમારે ત્રણ હજાર મુગલોએ તાતાર ધર્મ છોડ્યો અને
મુસલમાન થયા. તેમને રહેવાને દીલ્લીમાં મુકામ આ-
પ્યો તે જગોને હાલ મોગલપુર કહેછે.

૧૧૧૮ થી ૧૫૬૫ સુધી મદ્રાસ ઈલાકામાં વીજય નગરનું (ન-
રસીંહ વંશનું) હિંદુ રાજ્ય હતું.

૧૩૩૧ સુધી ઓઢીઆમાં કેસરી વશના રાજા રાજ્ય કરતાહતા.

૧૨૪૪ થી ૧૨૮૮ સુધી ગઝર લોકની મુસલમાની રાજ્ય ઉપર
લુટની સ્વારીઓ.

અમુક સાલોમાં બનેલા બનાવો.

૧૦૦૦ થી ૧૨૦૦ સુધી

૧૦૦૧ લાહોરના જયપાળ રાજા ઉપર ૧૦,૦૦૦ માણસ સાથે મહમુદ ગીજનીએ પેદલા સ્વારી કરી. તેમાં ખંડણી લેવી કબુલ કરી કેટલુક મનસેઈ પાછો ગયો. મહમુદનો સ્વારી ૨ જી-મુસતાનની દક્ષીણે લાટીઆનો રાજા ખંડણીને પેટે હીસો આપતો હતો તે ન આપવા માંડ્યો ત્યારે ચડ્યો.

૩ જી સ્વારી મુસતાનના મુસલમાન સરદારોએ ખંડકર્થું હતું તેના ઉપર સ્વારી કરી બદાખરત કર્યો.

૪ થી તથા ૫ માં કાસ્મીર ઉપર સ્વારીઓ કરી.

૧૦૦૮ ૬ ઠી સ્વારી નગરકોટના કેરાં ઉપર કરી તેમાં ઉજ્જન, કનોજ, કાલીજર, માળવા વીગેરેના રાજાઓ બહાદુરી થી લડ્યા પણ અંતે હાર થઈ.

૧૦૧૦ ૭ માં સ્વારી મુસતાન ઉપર સ્વારી કરી તે મહમુદ લીધું અને ગોરને વશ કર્યું.

૮ માં સ્વારી સ્થાનેશ્વર ઉપર ચઢાઈ કરી તે લીધું.

૧૦૧૭ ૯ માં સ્વારી એક લાખ સ્વાર અને વીસ હજાર પાયદલ સાથે કનોજ ઉપર ચઢાઈ કરી, તેમાં તે રાજા આવી નમ્યો, તેને દુઃખ ન દેતાં આગળ ચાડ્યો.

૧૦મી સ્વારી મથુરાં ઉપર કરી તે શેહેર વીશદીવસ સુ-
ધી ભૂટયું અને મૂર્તિઓને ખંડન કરી દેવજો બાળયાં.
૧૧મી સ્વારીઉત્તર હિંદમાં કાશ્મીર પાસેના દેશોમાંકરી.

૧૦૨૪ ૧૨મી સ્વારી સોરઠી સોમનાથ ઉપર ભારે લસ્કર લેઈ મહ-
મુદ ચઢ્યો તેમાં ભીમ સામે થયો પણ તે હાર્યો. અ-
ને મહમુદ તિના ચાર કડકા કરી અથાગ ધન લેઈ
સ્વદેશ ગયો.

૧૦૩૦ મહમુદ ગીજની તા. ૨૯ અપ્રેલને રોજ મદીનામાં મ-
રાણ પામ્યો.

૧૦૫૧ ઘોર હાકેમે ગીજની શેહેર છતી મુસલમાનોની કતલ
ચલાવી.

૧૧૫૦ રામાનુજ સ્વામી થઈ ગયા. એ વૈશ્વ મતનો ઉપદેશ ક-
રનાર દક્ષિણના પ્રોફેસર હતા.

૧૧૫૨ ઘોર વંશની જય પ્રાપ્તિ અને ગીજની વંશની પડતી
હાલત.

૧૧૮૬ ગોરીવંશ વાળાએ ખુશરૂ પાસેથી લાહોર છીનવી લીધું.

૧૧૯૦ લીંગાયત પંથની ઉત્પત્તિ.

૧૧૯૧ મહમુદ ઘોરીની દીદગી ઉપર પેદેલી સ્વારી તેમાં રજપૂતો
છતાં અને મહમુદને વીશગાઉ સુધી હથાવી મુક્યો.

૧૧૯૩ મહમુદ ઘોરીની દીદગીના રાજ ઉપર બીજી સ્વારી અને
એજ વર્ષમાં થાનેશ્વર આગળ ફરીવાર કરી તેમાં રજ

પૂતોની હારથઈ અને પૃથુરાજ મરાયો.

૧૧૯૪ મહમદ ઘોરીએ ત્રીજી વાર સ્વારી કનોજ ઉપરકરી. તેમાં
છત્યો અને કનોજના રાઠોડ રજપૂતો હાર્યા.

૧૧૯૯ મહમદ ઘોરીના સરદાર ખજત્યારે ખહાર, ખંગાળા ઉપર
ચોથી વાર સ્વારી કરી તેમાં તે પ્રાંતો છત્યા.

૧૨૦૩ ખજત્યાર ખીલજીએ ગંગાના કેલ્ટા સુધીના મુલક છ-
ત્યો અને ઘણી નિર્દયતા વાપરી તે વખત ત્યાં પાળ-
નામે વંશના રાજા રાજ કરતા હતા.

૧૨૦૬ મહમદ ઘોરીને સીંધુ નદીને કાંઠે તંબુમાં ઘક્કર નામના
પાહાડી લોકોએ મારી નાંખ્યો—(૨) કુતબુ
દીન ગુલામવંશી રાજા ગાદીએ બેઠો અને ત્યારથી
હિંદમાં મુસલમાની ગાદી થઈ.

૧૨૨૪ જયંતસીંહ સોલંકીએ આણહીસપુર પાટણ હસ્ત કર્યું.

૧૨૨૯ અલતમસની કારકીર્દીમાં હિંદમાં એક જુદું મુસલમાની
રાજા ગણાયું, અને નવા મુસલમાની રાજ્યના સી-
ક્કા પડ્યા.

૧૨૩૬ પ્રખ્યાત બાઈ રજા બેગમનું ગાદીએ બેસવું.

૧૨૩૯ રજા બેગમ મરાણ પામી. (૨) ગૂજરાતનો રાજા
વીરધવજ મરાણ પામ્યો. અને ગુલામવંશી બેહરામ
ગાદીએ બેઠો.

૧૨૪૪ વીસળ દેવ જોણે વીસલ નગર વસાવ્યું તેણે ગુજરાત.
ની ગાદી આણહીસપુર પાટણ છત્યું.

૧૨૪૫ ટીબેટની વાટે મુગલો ખંગાળાના ઈશાન ભાગમાં આવ્યા.

૧૨૯૩ ઇસીયપુરની લડાઈ મુસલમાન અને હિંદુ વચ્ચે તેમાં
હિંદુ હાર્યા.

૧૨૯૫ મુગલો નેડે અસાઉદીનને પેહેલ વહેલી ઝપાઝપી થઈ.

૧૨૯૭ અસાઉદીને ગુજરાતના હિંદુ રાજા કરાણ નેડે લડાઈ
કરી તે લીધું

હિંદની ગાદીએ થઈ ગણ્લી મુસલમાની રાજવંશી જાતો.

ગુલામવંશ	ઈ. સ. ૧૨૦૬ થી	ઈ. સ. ૧૨૯૦ સુધી
ખીસઝવંશ	" ૧૨૯૦	" ૧૩૨૦ "
તઘનખવંશ	" ૧૩૨૦	" ૧૪૧૨ "
સરદાર દોલતખાં	" ૧૪૧૨	" ૧૪૧૪ "
સૈયદવંશી રાજાઓ	ઈ. સ. ૧૪૧૪ થી	ઈ. સ. ૧૪૫૦ સુધી.
લોદીવંશ	" ૧૪૫૦	" ૧૫૨૬
સુર (અફઘાન) વંશ	" ૧૫૪૦	" ૧૫૫૬
મોગલવંશ	" ૧૫૨૬	" ૧૮૫૮

હિંદુ જાતના વંશજોમાં કયાંથી કયાંસુધી ગાદી હતી.

મરેઠાવંશ	ઈ. સ. ૧૬૫૪ થી	ઈ. સ. ૧૮૪૭ સુધી.
પેશવાઈ	" ૧૮૧૪ થી	ઈ. સ. ૧૮૧૮
ગાયકવાડીવંશ	ગુજરાતની ગાદીએ	ઈ. સ. ૧૭૩૧ થી ઇ. સ. ૧૮૭૫

ગુલામવંશી રાજાઓ હિંદીમાં સમ્યક્ત્તી થયા તે.

કલસુદીન ઇ.સ. ૧૨૦૬ માં ગાદીએ બેઠો ઇ. સ. ૧૨૧૦ માં મરાણ પામ્યો.

આરામ	૧૨૧૦	"	"	૧૨૧૦	"
અલ્તમસ	૧૨૧૦	"	"	૧૨૩૫	"
રજીઆબેગમ	૧૨૩૬	"	"	૧૨૩૮	"
બેહેરામ	૧૨૩૯	"	"	૧૨૪૦	"
મસુદ	૧૨૪૧	"	"	૧૨૪૫	"
નાસરુદીન	૧૨૪૬	"	"	૧૨૬૪	"
બલખન	૧૨૬૫	"	"	૧૨૮૬	"
કૈકબાદ	૧૨૮૭	"	"	૧૨૯૦	"

ચીલજી વંસના રાજાઓ.

જલાલુદીન ૧૨૯૦૬માં ગાદીએ બેઠો ઇ. સ. ૧૨૯૪ માં મરાણ પામ્યો.

ઇબ્રાહીમ	૧૨૯૫	"	"	૧૨૯૫	"
અલાઉદ્દીનખુની	૧૨૯૫	"	"	૧૩૧૪	"
ઉમર	૧૩૧૫	"	"	૧૩૧૫	"
મુબારક	૧૩૧૬	"	"	૧૩૧૯	"
ખુશરુ	૧૩૨૦	"	"	૧૩૨૦	"

इ. स. १३०० थी १५०० सुधीना

सालवार बनावो.

૧૩૦૦ થી ૧૪૦૦ સુધીમાં રામાનુજના પાંચમા આચાર્ય રામા-
નંદ થઈ ગયા. તેમણે ઉત્તર હિંદમાં વૈશ્ણવમત ફેલા-
વ્યો. તેના શીષ્યો હલકી વરણના હતા. તેમણે હિંદી
ભાષામાં પુસ્તકો રચ્યાં છે.

૧૩૦૪ અલાઉદ્દીનના સરદાર અલીશ્યાં તથા નસરતખાંએ ગૂ-
જરાત ઉપર ચઢાઈ કરી તે વખતે ગૂજરાતનો રાજા
કરાણ ઘેલો હતો.

૧૩૧૫ કાશ્મીરમાં રાજા શેનદેવ રાજ્ય કરતો હતો.

૧૩૨૫ થી ૧૩૫૧ બહરખાં દીલ્લીની ફાજને હરાવી દક્ષીણ
ગયો. અને પોતે ત્યાં સુલતાનનામ ધારણ કર્યું.

૧૩૮૦-૧૪૨૦ સુધીમાં રામાનંદનો બારમો ચેલો કબીર થ-
યો તેમણે હિંદુ અને મુસલમાનોને એક રીતે બાંધ
કર્યો. અને જીવ ઉપર રહેમ રાખવી એવું ઠરાવ્યું.

૧૩૯૧ બુલકીકરખાં સરદારને ગૂજરાતનો સુબો ઠરાવ્યો.

૧૩૯૭-૯૯ દક્ષીણમાં મંજરાબાદનું હિંદુ રાજ સ્વતંત્ર હતું.

ધી. અને કપતાન લાંકાસ્ટરે અચીનના રાજા જોડે વે-
પાર સંબંધી વેહેવાર બાંધ્યો.

૧૬૦૪ ફ્રેન્ચ લોકે ઇસ્ટ ઇન્ડીસ જોડે વેપાર કરવા પેહેલીવાર
કંપની બાંધી.

૧૬૧૧ બીજીવાર

૧૬૧૫ ત્રીજીવાર

૧૬૪૨ ચોથીવાર

૧૬૪૪ પાંચમીવાર કાલબર્કની કં-
પની

૧૬૭૯ છઠીવાર બંધાઈ તેમણે રા-
જાના હુકમથી ૧૬૭૯ સુધી
ભાગવટો કર્યો તેનો ઉચ્છે-
દ નેશનલ એક્ઝંબલીએ
૧૭૯૯માં કર્યો.

૧૬૦૫ મહાન અકબર મરાણ પામ્યો. અને સલીમ (જહાંગીર)
નામ ધારણ કરી ગાદીએ બેઠો. — આ વખતમાં વલ-
દા લોકનું આવવું શીરૂ થયું.

૧૬૦૭ ઉદ્દેપુરના રાણા સાથે પ્રથમ શાહાજાહા પરવીજને લ-
ડાઈ શીરૂથઈ.

૧૬૧૦ અંગ્રેજોએ મજલીપટાણમાં વેપારની આડત ઘાલી.

૧૬૧૧ સર હેન્રી મીલટને બંબાતના બારામાંથી માલ ભ-
ર્યો; (૨) કાબુલમાં રોશનીઆ લોકે બં-

૧૬૧૨ ડેનલોકે ઇસ્ટ ઇન્ડીસ જોડે વેપાર

(૨) જહાંગીર

૨ મે

૧૬૧૪ ઉચ્છેદપુરના 'રસગાનિ' 'પુરમંચેહરાયો.' 'સેથી' બાદશાહે
ખુશી થઈ તેને શાહજહાંનો ઇલકાબ અપાવ્યો.

૧૬૧૫ પ્રીટીશ એલચી સંસ્થામસરો જહાંગીરના દરબારમાં
આવ્યો. (૨) અંગ્રેજ અને પોર્ચુગીસ લોકો વચ્ચે
મુઝાલીનુ યુદ્ધથયું (૩) અંગ્રેજોએ સુરતમાં કોઠી ઘાસી,
તેની આડત ઘોઘા, અમદાવાદ અને ખંભાતમાં ખંધો.

૧૬૧૬ કેનલોકે ટાંકવીબાર અને સેરામપુર વસાવ્યાં, તે ૧૮૪૫
માં અંગ્રેજોએ વેચાતાં લીધાં

૧૬૧૭ શાહજહાં શાહજહાં વીજપૂરના રાજાને જીતી, પોતાના
ખાપને મહુરે મળવા ગયો.

૧૬૧૮ જહાંગીર કારમીર ઉપર ગયો.

૧૬૧૯ વલંદાએ જતવામાં ખતેવીઆ શહેર વસાવી, ઇસ્ક ઇન્ડી-
સ માંહેલાં વલંદના તાબાના સંસ્થાનોની સરકારની
રાજધાની કરી.

૧૬૨૦ અંગ્રેજોની સુરતની કોઠીની શાખા અજમેર, આગ્રા, ને
પટણામાં હતી.

૧૬૨૧ કંદહાર ખાંત જહાંગીર પાસેથી ઇરાનીઓએ જીતી લીધી.
આએ આરાઠ અંગ્રેજોને આખોઈના ખેટમાં કતલકર્યા.

આગામે નેલારમાં કોઠીઘાસી. (૨) સેહિબ

અને બાદશાહ બનેને

૧૬૨૭ શાહાજી ભોંસલે નામના મરેઠી નાયકને ત્યાં શીવાજીનો
જન્મ થયો.

૧૬૨૮ શાહજીહાંચે પોતે પાદશાહ પદ ધારણ કર્યાના ૬૦૬રે
ફરવી પાદશાહી હાથ લીધી.

૧૬૩૨ ગોવળકાંડાના રાજાના હરમાનથી અંગ્રેજીએ ત્યાં
કોઠી ઘાલી.

૧૬૩૩ મસીકખરના છોકરાને કેદ કરી ગોવાલીએરના કિલ્લામાં
રાખ્યા.

૧૬૩૫ વલંદાએ હરમોલા એટ કબજે કર્યો. (૨) ઈંગ્લાંડમાં
ઈસ્ટ ઈન્ડીય કંપનીએ વેપાર કરનારી કોર્ટની કંપ-
ની સ્થાપી.

૧૬૩૬ અહમદનગરના રાજા શાહજીહાંચે મુગલાઈ રાજ્ય-
માં ભેટી લીધું.

૧૬૩૭ શાહજીહાંના વખતમાં દીલ્લીની ફાજે બદખના કબજે
લીધી, અને કંઠદાર છટી લીધું.

૧૬૩૮ બીજા અહમદનગરના રાજાકુમાર ચંદ્રગીરીના મુકેદ્દારોની પા-
સેથી અંગ્રેજીએ જમીન વેચાતી લેઈ મદ્રાસના
કિલ્લો ખાંચ્યો.

૧૬૪૦ મસાકા એટ વલંદાએ કબજે કર્યો.

૧૬૪૨ અંગ્રેજોએ ખાલાસોરમાં પ્રથમ કોડી ઘાલી.

૧૬૪૪ શાહાજહાંના મોકલેલા અલીમદખાંએ બદખ લુટ્યું
પણ હસ્તગત નથયું.

૧૬૪૫ હોપવેલ નામના વહાણુ શસ્ત્રવૈધે શાહાજહાં પાસેથી
અંગ્રેજ કંપનીને વેપારના હક અપાવ્યા.

૧૬૪૭ સાદ્રાસ શેહેરમાં વલંદાની કોડી હતી.

૧૬૫૦ શાહાજહાંના વખતમાં દક્ષિણમાં ત્રણુમોટાં રાજ્ય હતાં.
(૨) ઇંગ્લાંડની કોર્ટ કંપની લંડનની (ઇસ્ટ ઇંડીસ)
વેપારી કંપની જોડે જોડાઈ ગઈ.

૧૬૫૨ મદ્રાસ કાંઠે પોલકોલુમાં ગેહેલવહેલી વલંદાએ કોડીઘાલી.

૧૬૫૩ શાહાજહાંએ ૧૬૩૭ માં કંદહાર પ્રાંત જીતી મુગલાઈમાં
ભેળવ્યો હતો તે ઇરાનીઓએ જીતે પાડ્યો. (૨)
અંગ્રેજોએ મદ્રાસને જીતવાના તાબામાંથી છુટોપાડી
સ્વતંત્ર ઇલાકો બનાવ્યો.

૧૬૫૬ ડચ લોકે કાલીકટ પોર્ટુગીસ લોકો પાસેથી લીધું.

૧૬૫૭ શાહાજહાંએ ખરીદઘઠ જીત્યો અને તેજ વરસમાં માંદા
પડ્યો. (૨) કાસીની લડાઈ દારા અને સુજા વચ્ચે તે-
માં સુજાની હારથઈ (૩) આગ્રાની લડાઈ ઔરંગઝેબ
દારાને હરાવ્યો. (૪) ઉજ્જનની લડાઈ મુરાદ અને

ઐરંગજેએ જસવંતસીધને હારાવ્યો.

- ૧૬૫૮ શાહાજહાંને ઐરંગજેએ પદબ્રજ કર્યો (૨) ઐરંગજેએ પોતાના ભાઈ સુજનને હારાવ્યો. અને દારા જે સરદારને શરણે ગયો તેણે લેઈ ઐરંગજેખને આપ્યો તેણે મારી નાંખ્યો. (૩) અંગ્રેજોએ જફના પટનમાં કોઠીઘાસી.
- ૧૬૫૯ દારાને ઐરંગજેએ મારી નાંખાવ્યો. (૨) શીવાજીએ વીજપૂરના સરદાર અફઝલખાંને કપટથી છેતરીને માર્યો.
- ૧૬૬૦ ઐરંગજેખ અને સુજન વચ્ચે ઝગડો થયો તેમાં સુજન આરાકાનમાં જતો રહ્યો.
૧૬૬૧. પ્રગાનઝાની શાહાજહી કેયેરાઈન જોડે ખીજા ચાલિસના લગ્ન થયાં તેમાં પેઢિરામાણીમાં મુંબઈ બેઠ મળ્યો (૨) ઐરંગજેએ મુરાદને કેદ કર્યો.
- ૧૬૬૨ ઐરંગજેખના સેનાપતી મીરજમલાની આસામ ઉપર ચઢાઈ (૨) દક્ષિણમાં મરેડી રાજા શીવાજી જોડે ઐરંગજેખને વિગ્રહની શરૂઆત થઈ.
- ૧૬૬૩ શીવાજીએ મુરત લુટ્યું.
- ૧૬૬૪ શીવાજીનો બાપ મરી ગયો. અને રાજ્યપદ ધારણ કર્યું.
- ૧૬૬૫ મુંબઈનો કબજો પોર્ટુગીસો પાસેથી અંગ્રેજોને મળ્યો. (૨) શીવાજીને ઐરંગજેએ દીલ્લી તેડાવ્યો તે ત્યાં

ગયો ત્યાં ઐરંગઝેબે કેદ કર્યો. (૩) ઐરંગઝેબે વીજાપુરનું સ્વતંત્ર રાજ્ય તોડવા પોતાના સરદાર નેસીહને મોકલ્યો.

૧૬૬૬ શાહજહાં આગ્રાના કિલ્લામાં મરાણ પાળ્યો.

૧૬૬૭ શીવાજીને કેટલીક શરતોથી મોગલાઈ કેદમાંથી છુટો કર્યો. એજ વરસમાં ગોણુ વીજાપુર અને ગોવજ કોંડાના રાજા પાસેથી ખંડાણી લેવાનું કરાવ્યું.

૧૬૬૮ બીજા ચાર્લસે (૩૧૦૦) માટે મુંબાઈએટ કંપનીને વેચ્યો.

૧૬૬૯ પોર્ટુગીસ લોકે મદ્રાસમાં કેહી ઘાલી.

૧૬૭૦ શીવાજીએ ખાનદેશ છલ્યું અને દક્ષિણનીલુટની ચાલ થ ઉઘરાવી, તથા બીજવાર સુરત લુટ્યું.

૧૬૭૨ શીવાજીએ ઐરંગઝેબના સરદાર મોહિબતખાન હરાવ્યો.

૧૬૭૪ શીવાજીએ સ્વતંત્ર અધીકાર લેઈ રાયગઢમાં ફરીથી રાજ્યાભિષેક કરાવ્યો. (૨) ફ્રેન્ચ લોકે પોંડીચેરી વસાવ્યું.

૧૬૭૬ ઐરંગઝેબની સામા સતરામી જાતના હિંદુ વેરાગીઓએ ખંડ કર્યું. (૨) શીવાજીએ કર્ણાટક ઉપર ફાજ મોકલી.

૧૬૭૮ ઐરંગઝેબે જજીઆવેરો લેવો શીરૂ કર્યો.

- ૧૬૮૦ શીવાજી મરાણ પામ્યો અને સંભાજી ગાદીએ બેઠો.
- ૧૬૮૧ માં મરેઠા જાડે ઔરંગજેબને લડાઈ થતી હતી તે વખતે
અકબર શાહજાદાએ ત્યાં હાજર થઈ મોઝો વધાર્યો.
- ૧૬૮૩ ઔરંગજેબની દક્ષીણ ઉપર સવારી. અને શાહજાદા
મોઝાજીબની કોકણ ઉપર સવારી.
- ૧૬૮૪ પીટ નામના પ્રધાને એક કાવદો (પીટનું બીલ) ઘડ્યો
તે મંજૂર થયો.
- ૧૬૮૬ ઔરંગજેબે વીજપૂર અને ગોવળકોંડા લીધાં (૨)
અંગ્રેજોની બંગાળામાં કોહી હતી તે નવાબ શાઈસ્તખાં-
એ જમ કરવાનો હુકમ કર્યો.
- ૧૬૮૭ અંગ્રેજોની પશ્ચિમ ઇન્ડીયાની રાજધાની સુત હતું તેને
ઠેકાણે સગવડવાળું મુંબઈ પસંદ કરી ત્યાં લેઈ ગયા.
- ૧૬૮૮ તંજાવર સુધીનો મુલક ઔરંગજેબે તાબે કર્યો.
- ૧૬૮૯ ઔરંગજેબે શંભાજીને મુસલમાન થવાનું કહ્યું તે ઉપ-
રથી તેણે અપશબ્દ કહ્યા તેથી તેનું માથુકાપી નાં-
ખ્યું. (૨) રાજરામ ગાદીએ બેઠો. (૩) કંપનીનો
સ્થિતિ દઢ કરવાનો વિચાર થયો.
- ૧૬૯૨ કાંમબક્ષ જીજીભણી ગયો. (૨) મરેઠા અને ઔરંગજેબ-
ની નિયમ વગરની લડાઈ શીરૂ થઈ.

૧૬૯૫ સ્ટોટલોકે હિંદ જોડે વેપાર કરવાની કંપની ઉભી કરી.
(૨) ઔરંગજેબની વધારેમાં વધારે ૮૦ કરોડની ઉ-
પજ હતી.

૧૬૯૭ કામબક્ષને કેદ કર્યો. આ વરસમાં ઔરંગજેબની ઉપજ
૭૭૧ કરોડની હતી.

૧૬૯૮ ઔરંગજેબે મરેઠા પાસેથી જીજગઢ લીધું. (૨) આ
વખતે અગ્રેજ સનંદી કંપની જે હિંદમાં વેપાર કરતી
હતી તેનું ભંડોળ બે કરોડ હતું.

૧૬૯૯ મરેઠાના સતારાના કિલ્લે ઔરંગજેબે જીત્યા. અને મરેઠી
સરદારોનો નાશ કર્યો.

ઈ. સ . ૧૭૦૦ થી ૧૭૧૧ સુધી.

ગુજરાતમાં વડોદરાના ગાયકવાડ

રાજાએ શરૂ ગયા તે.

૧૭૩૧	ખીલાજી	ગાદીએ બેઠો.	૧૮૧૬	શીયાજીરાવ ખીજે ગા. બેઠો.
૧૭૩૨	દામાજી	"	૧૮૪૭	ગણુપતરાવ "
૧૭૬૬	ફતેશીંગ (શીયાજીવતી)	"	૧૮૫૬	ખંડરાવ "
૧૭૮૪	માનાજી	"	૧૮૭૧	મલાવરાવ "
૧૭૯૨	ગોવીંદરાવ	"	૧૮૭૫	શીયાજી ત્રીજે ગાદીએ બેઠો.
૧૮૦૦	આણંદરાવ	"		હાલ તે રાજ કરે છે.

હિંદમાં આવેલા વાઇસરોય અને ગવરનરો.

૧૭૫૮ ક્લાઈવ ગવરનર થયો. | ૧૭૬૯ જોન કાર્ટીઅર ગવરનર થયો.
 ૧૭૬૭ હેરી વેરેલ્સટ " | ૧૭૭૨ વોરન હેસ્ટિંગ ૧લો " "

ગવરનર જનરલો ૧૭૭૪ થી.

૧૭૮૫ સર જોન મેકફર્સન (કામચલાઉ) ગવરનરલ જનરલ થયો.
 ૧૭૮૬ માકિર્વિસ ઓફ કાર્નવાલીસ " "
 ૧૭૯૩ સર જોનશોર (લોર્ડ ત્રીગમથ) " "
 ૧૭૯૮ સર એલ્યુઈ ક્લાર્ક (કામચલાઉ) " "
 ૧૭૯૮ લોર્ડ મોર્નિંગ્ટન (મારકવીસ ઓફ વેસ્ટસી) " "
 ૧૮૦૫ માકિર્વિસ ઓફ કાર્નવાલિસ ખીજવાર " "
 ૧૮૦૫ સર જ્યાર્જ બાર્લો (કામચલાઉ) " "
 ૧૮૦૬ અર્લ ઓફ મીન્ડો " "
 ૧૮૧૫ અર્લ ઓફ મોયિરા (મારકવીસ ઓફ હેસ્ટીંગ) " "
 ૧૮૨૩ જોન આડમ (કામચલાઉ) " "
 ૧૮૨૩ અર્લ આક્સર્ટ " "
 ૧૮૨૮ લોર્ડ વિલિયમ કેવેન્ડીશખેટિક " "
 ૧૮૩૫ સર ચાર્લસ મેટકાફ (લોર્ડ મેટકાફ) કામચલાઉ " "
 ૧૮૩૬ લોર્ડ આક્લાંડ " "
 ૧૮૪૨ અર્લ ઓફ એલનબરો " "
 ૧૮૪૪ વાઈ કાઉન્ટ હાર્ડીંગ " "
 ૧૮૪૮ અર્લ ઓફ હેલફાઉઝી (પછી માકિર્વિસ) " "
 ૧૮૫૬ અર્લ કેન્નીંગ " "

બાદશાહતને તાબે હિંદ થયા પછીના વાઈસરોયો.

૧૮૫૮ અલ્ફ્રેડ કેન્ઝીંગ વાઈસરોય થયો.	૧૮૬૯ અલ્ફ્રેડ ઓફ મેઓ વાઈસરોય થયો.
૧૮૬૨ અલ્ફ્રેડ ઓફ એલ્ગીન "	૧૮૭૨ અલ્ફ્રેડ નોર્થ બ્રક "
૧૮૬૪ સર લેન લૉરેન્સ "	૧૮૭૬ અલ્ફ્રેડ ઓફ લીટન "
	૧૮૮૦ મારકવિસ ઓફ રીપન "
	૧૮૮૪ લોર્ડ હાર્લીન "
	૧૮૮૮ લોર્ડ લેન્સડાઉન. "

ઇ. સ. થી ઇ. સ. સુધી કાયમસાલવાર

૧૭૦૦ ના વનાવો.

૧૭૦૨-૫ મરેઠાના ઔરંગઝેબ સાથે વગર નિયમના ઝગડા તે માં મરેઠાનો જ્ય.

૧૭૧૦ થી ૧૬ શીખ લોકો સાથે ઔરંગઝેબને લડાઈઓ થઈ તેમાં ઔરંગઝેબની ઝીત ને શીખ સરદાર મરાયો.

૧૭૨૦ થી ૪૮ દક્ષિણ હિંદમાં મોઠામાં મોટો ભાગ દીલ્લીની ગાદીથી જુદા પડ્યો અને નીજમુલ્લ મુલ્કે હૈદરાબાદમાં પોતાની સ્વાધીનતા સ્થાપી. (૨) બાલાજી પેશ્વા મરાઠા પામ્યો.

૧૭૩૨ થી ૪૩ અયોધ્યાના ગવરનર જે પાદશાહીતનો વહીવટ
તે દીક્ષીથી વહીવટમાં સ્વતંત્ર થયો.

૧૭૩૫ થી ૫૧ સામાન્ય રીતે પાદશાહીતનું પડવું થયું.

૧૭૪૧ થી ૪૨ નાગપુરની એક ભોંસલે નામની શાખાના સર-
દારે બંગાળા ઉપર ચઢાઈ કરી.

૧૭૬૦ થી ૬૫ સુધી કુશાઈવ વિભાગમાં રહ્યો.

૧૭૭૨-૭૪ વારન હેસ્ટીંગ ગવરનર થયો અને ૧૭૭૪ પછી
ગવરનર જનરલ થયો તે ૮૫ સુધી રહ્યો.

અમુક સાલોમાં.

૧૭૦૦. અંગ્રેજોએ આજમ પાસેથી ગોવીંદપુરા, સુટાન્ડી,
કાલીકટ વેંચાંતો લઈ રીટર્નમાં બાંધ્યા.

૧૭૦૨ પ્રખ્યાત ફ્રેન્ચ અંગ્રેજવેત્તા દીક્ષાહીરે તારાની ગણતરી
કરી.

૧૭૦૫ મરેઠાઓએ નિયમ વગર લડાઈઓ કરી, ઔરંગઝેબ
પાસેથી પોતાના કિલ્લા પાછા લીધા.

૧૭૦૬ ઔરંગઝેબ અહમદનગર ગયો ત્યાં તેને આશ્રય
મળવાથી ત્યાં રહ્યો તેને બીજો વરસે મરણ પામ્યો.

૧૭૦૭ ઔરંગઝેબ મરણ પામ્યો. (૨) મોઆજમ અને આ-
જમના ઝગડા, તેમાં મોઆજમ હત્યો અને બહાદુ-

રશાહ નામ ધારણ કરી ગાદીએ બેઠા. કામબક્ષે બંડ
કર્યું તેમાં તેના પરાભવ થયો.

૧૭૦૮ ગુરૂગોવીંદ થયો. (૨) કામબક્ષને દક્ષીણનો અધીકાર
મળ્યો.

૧૭૦૯ યુનાઈટેડ ઈસ્ટ ઇન્ડીઆ કંપની ઉભી થઈ.

૧૭૧૦ શીખ લોક ઉપર બહાદુરશાહ ચઢ્યો.

૧૭૧૨ ફરોખશીરનો બળવો. બહાદુરશાહનું મૃત્યું અને જહાંદાર
શાહનું ગાદીએ બેસવું.

૧૭૧૩ પાદશાહ બનાવનારા બેસરદારો(સૈયદ અબદુલા તથા સૈયદ
હુસેન) એ ફરોખશીરને ગાદીએ બેસાડ્યો. એણે જહાં
દારશાહને મારી નાખ્યો. (૨) આગ્રાની લડાઈ. જહાંદાર
અને ફરોખશીર વચ્ચે તેમાં જહાંદારશાહ હાર્યો.

૧૭૧૫ રજપૂતાના રાણાંએ મોગલાઈ બાદશાહત સાથેના સં-
બંધ તોડી સ્વાધીન પાણે રાજ્યવહીવટ કર્યો.

૧૭૧૬ શીખ પંથના ઉપરી બંદુને ધગધગતા શક્તીઆ વડે
આંખો ફાડી ઘણી કુરતાથી માર્યો. (૨) ડાક્ટર હે-
મીલ્ટને ફરોખશીરનો રોગ મટાડ્યો.

૧૭૧૮ બાલાજી પેશ્વાએ પાદશાહ બનાવનારા બે સૈયદાને દક્ષિ-
ણમાં મોકલ્યા.

૧૭૧૯ સૈયદાએ ફરોખશીરને મારી નાંખી ત્રીજા મહમદને

ગાદીએ બેસાડ્યો. (૨) બાલાજી પેશ્વાએ દક્ષિણમાં જઈ ચોથનો કરાર કરી લીધો.

૧૭૨૦ બે સૈયદ સરદારોએ દક્ષિણમાં સરદાર મુખી (ચોથાઈ) ઉઘરાવી (૨) શાહપુરની લડાઈ. સૈયદ અબદલા તથા નીજમ વચ્ચે તેમાં સૈયદની હાર. (૩) બાલાજી પેશ્વાનું મરાણ.

૧૭૨૧ ખંડેરાવ અને દામાજી મરાણ પામ્યા. તેની જગોએ ત્રંબકરાવને પીલાજીને સેનાપતી શાહુએ નીમ્યા.

૧૭૨૩ અ. સ્ત્રીઆના પાદશાહે ઇસ્ટ ઇન્ડીસ જોડે વેપાર કરવાની ઓસ્ટંડ કંપનીને સનંદ આપી.

૧૭૨૪ નીજામ અને અચોધ્યા સ્વતંત્ર થયા.

૧૭૩૧ સ્વીડનના લોકે ઇસ્ટ ઇન્ડીસ જોડે વેપાર કરવાની સનંદ મેળવી.

૧૭૩૩ ફીલીપ્પાઈન બેટની બાદશાહની કંપનીને સ્પેનના રાજાએ સનંદી મંડળી કરી હતી તેણે થોડો હિંદ જોડે વેપાર કર્યો.

૧૭૩૪ ડોઈની લડાઈ બાજરાવ પેશ્વા અને ત્રંબકરાવ ડાભાડે વચ્ચે તેમાં ડાભાડે મરાયો.

૧૭૩૬ બાજરાવે દીલ્લી ઉપર સ્વારી કરી નર્મદા અને અંબલાના પ્રદેશ અસોફન પાસે લીધો.

- ૧૭૩૮ અમરગાનીસ્તાનમાંથી કાપુસ પ્રાંત મોગલ પાદશાહી—તલેથી ગયો—(૨) કર્નાવની લડાઈ. મુઝાફર શાહે નાદીરશાહને હરાવ્યો.
- ૧૭૩૯ નાદીરશાહની હિંદ ઉપર સવારી શીરૂથઈ. (૨) પોર્ટુગીસો પારોથી પેશ્વાએ વસાઈ લીધું. (૩) ચીમનાથ આપાએ વસાઈના કિલ્લો લીધો. (૪) બાછરાવે આંત્રે (આંગડીઆને) હત્યો.
- ૧૭૪૦ બાછરાવ મરાઠુ પામ્યો. (૨) અક્ષીવર્દીખાં (બંગાળાનો નવાબ) એ વંશ પરંપરા ગાદી રહેવાનો નીયમ તોડી પોતાના જમાઈને ગાદી આપી.
- ૧૭૪૧ અંબુરની લડાઈ મરેઠા તથા નવાબનું દોસ્ત અક્ષી વચ્ચે તેમાં નવાબ સુગુમાં પડ્યો.
- ૧૭૪૨ કલકત્તાના રહેવાસીઓએ આસપાસ ખાઈ ખોદવાંની પરવાનગી નવાબ પાસે માંગી.
- ૧૭૪૩ મોગલ પાદશાહતમાં માળવા પ્રાંત લઈયો. (૨) બાલજી માળવા પ્રાંતમાંથી પાછો સતારે આવ્યો.
- ૧૭૪૬ ફરૈંચ સરદાર લાખરદાનના હાથ નીચે એક લશ્કર હિંદમાં આવ્યું. મદ્રાસની લડાઈ ફરૈંચે કર્ણાટકના નવાબને હરાવ્યો.

- ૧૭૪૭ અહમદશાહ દુર્ગનીની સીંધ ઉપર પેદેશી સવારી
- ૧૭૪૮ ચોડમીરન બારકનેડના હાથ નીચે એક અંગ્રેજી નૌકા-
સૈન્યે પેંડીમેરીને પેંડો વાલ્યો. (૨) વાહુનો કાલ થયો.
- ૧૭૪૯ સરહિદની લડાઈ-યુગલોએ અહમદશાહ આમલસીને હ-
રાવ્યો. (૨) ફરેન્ય સરદાર છુદીએ છંછગટ લીધા.
- ૧૭૫૦ અહમદશા દુર્ગનીના વળતમાં રોહીલાનો દગો. (૨) ત્રી-
ચીનાપલીની લડાઈ યુગલોએ નાસરજંગને હરા-
વ્યો. (૩) અંગ્રેજી લડાઈ દુક્ષીએ અનવરદીનને હ-
રાવ્યો.
- ૧૭૫૧ રોહીલાની મદદથી મોગલ પાદશાહે (અહમદશાહ) રોહી-
લાને છડ્યાં. (૨) ફરુકસિ આરનીની લડાઈમાં રાજ-
સાહેબને હરાવી આગ્રા લીધું. (૩) અંગ્રેજોના સુબા
બીજાઈએ લાગ બેંસલેને આપવાને હરાવ્યું.
- ૧૭૫૨ કોવર પાડની લડાઈ કલાઈને રાજસાહેબ તથા ફરેન્યોને
હરાવ્યા. (૨) બાહુની લડાઈ મેજર લોરેન્સે ફરેન્યાને
હરાવ્યા.
- ૧૭૫૪ ફરેન્ય ટ્રીચીનાપલી બીજા વારનું પેલું તેનો લોરેન્સે બ-
ચાવ કર્યો. (૨) બીજા આમલગીર ગાદીએ બેસો.
- ૧૭૫૫ ફરેન્ય સરદાર દુખેલું મરાણું.

૧૭૫૬ અહમદશાહ દુર્રાનીની વીજી હિંદ ઉપર સ્વારી અને દીક્ષીમાં લુંટ (૨) કલાઈવ હિંદમાં આવ્યો (૩) બંગાળાનો નવાબ કલકત્તા ઉપર ચઢ્યો અને અંગ્રેજો ઉપર નિર્દયતા વાપરી.

૧૭૫૭ અંધારી કોટડીનો કેર ૧૪૬ અંગ્રેજોને દસ ચોરસ ગજ ચોરડીમાં પુર્યા તેમાં ૨૩ જીવતા રહ્યા આ બનાવથી પ્લાસીનારાણમાં અંગ્રેજ અને નવાબ વચ્ચે લડાઈ થઈ તેમાં નવાબ મરાયો કંપનીને જમીનદારીના હક બંગાળામાં મળ્યા (૩) ફ્રેન્ચ સત્તાનો નાશ. (૪) ગાયકવાડે અમદાવાદ લેઈ મોગલાઈ પાદશાહીનો અંત આણ્યો.

૧૭૫૮ ડાયરેક્ટરોની કોર્ટે કુલાઈવને ગવરનર નીમ્યો. (૨) ચીનસુરાની લડાઈ અંગ્રેજ અને વલંદા વચ્ચે તેમાં વલંદાની હાર થઈ. (૩) મરેઠાની પંજાબ ઉપર સ્વારી (૪) ગાજીઉદ્દીનનો દીક્ષીમાં કેર.

૧૭૫૯ અહમદશાહ દુર્રાનીની વીજી, ચોથી સ્વારી (૨) બંજા આસમગીરને તેના વજીર ગાજીઉદ્દીને મારી નાંખ્યો. (૩) મરેઠાઓની ઉત્તર હિંદમાં જીત અને દીક્ષીનો કબજો લીધો. (૪) નવાબે કુલાઈવને મલેલી જગીર

ઉપરથી જમીનવેરો ખસીસ કર્યો. (૫) ચીનસુરાની લડાઈ અંગ્રેજોએ વલંદાને હરાવ્યા. (૬) વાન્દીવાશની લડાઈ સર ઈ. કુટ અને લાલી તથા ખુસી વચ્ચે તેમાં ફરેન્ચો હાર્યા.

૧૭૬૦ કલાઈવ વિભાયત ગયો. (૨) અંગ્રેજોએ મીરજાફરને ગાદીએથી ઉડાડી મુક્યો અને મીરકાસીમને નવાખ બનાવ્યો. (૩) ગવરનર વાનસીતાર્તનો કારભાર ચાલુ થયો. (૪) ઉદગીરની લડાઈ મજેડાએ મુગલાઈ ફેજને હરાવી. (૫) પટણાની લડાઈ અંગ્રેજો મીરકાસીમને હરાવ્યો.

૧૭૬૧ અંહુમંદશાહ. અબ્દુલીની ચોથી સ્વારી આ વખતે દીલ્હીની ગાદીની ઉપજાં ૩૪ કરોડ હતી. (૨) ફરેન્ચ સત્તાનો નાશ થયો. (૩) મરેઠા અને અફગાનો વચ્ચે પાણીપતના મેદાનમાં લડાઈ થઈ તેમાં અફગાન હાર્યા. (૪) પટણા આગલ અંગ્રેજો મીરકાસીમને ખીજ વાર હરાવ્યો. (૫) પાંડીચેરી અને જાંજગઠ અંગ્રેજોએ લીધો.

૧૭૬૩ અંગ્રેજ અને મીરકાસીમ વચ્ચે ઘેરીઆ અને ઉધાનાલા આગલ લડાઈ થઈ.

૧૭૬૪ કલાઈવને મજેલી જાગીર ઉપર સ્વામીપણાનો મીલકત

તરીકે દાવો રાખવાનો વાંધો પડ્યો. (૨) બકસર અને કાલપી આગમ અંગ્રેજીએ સુખઉદ્ઘોષાને હરાવ્યો. તેમાં હેક્ટર ચનરોએ બહાદુરી બતાવી.

૧૭૬૫ કલાઈવે વીલાપતવી આવ્યો. ત્યારે તેને બમ્બીનના દત્ત વર્માના બોગવટાની સનંદ આપી, પછીથી ચાવતચંદ્રનો પટ્ટો હરી આપ્યો તે બાદગાદિ મંજૂર કર્યો. (૨) કલાઈવે કોરા તથા અસાહજાદ નવાબને આપ્યા. (૩) મીરજાહનલીખ્યો. અંગ્રેજોને નવાબે બંગાળા, બહાર, અને, મોરીસા આપ્યા.

૧૭૬૬ કલાઈવે નોકર સંબંધી આકટમાં સુધારો કર્યો.

૧૭૬૭ કલાઈવે નીલવાર હિંદ એવી વિશિષ્ટ ગયો. અંગ્રેજ અને હૈદર વચ્ચે નીમિત્તા શુદ્ધ થયાં. (૧) અંકુર આગમ કર્યા સ્વીકૃતિ હૈદરને હરાવ્યો. (૨) ત્રીમાચારી આગમ હૈદર નીલવારની ચાલ સાથે આવ્યો તેને હરાવ્યો. (૩) અંગામ આગમ પાલુ હૈદર સાથે અંગ્રેજોને હતો.

૧૭૬૮ બીજા નવાબને ગાદીએ બેસાડી અંગ્રેજોએ ૩૫ લાખ રૂપિયા ખેનલાન બાંધી આપ્યું. (૨) મદ્રાસ સુકામે અંગ્રેજ અને હૈદર વચ્ચે સલાહ થઈ અને એક એકના લીધેલો સુલક પાછો આપ્યો.

- ૧૭૭૧ શાહઆલમ ખીજે નામનો પાદશાહ અંગ્રજોનું પેનશન લેઈ અસાહબાદ રહ્યો.
- ૧૭૭૨ ચેરકુલીની લડાઈ હૈદર અને પેશ્વા વચ્ચે તેમાં હૈદર હાર્યો. (૨) વારન હેસ્ટીંગ ગવરનર થયો.
- ૧૭૭૩ અસહબાદ અને કોરા બે પ્રાંત હેસ્ટીંગે અયોધ્યાના વહરને વેચ્યા. (૨) અહમદ ફરૌનીનું મરણ થયું. (૩) રંગુક્ષેટીંગ આકટ થયો અને સુપ્રીમ કોર્ટ સ્થપાઈ.
- ૧૭૭૪ કલાઈવનું મરણ થયું. (૨) ચૌવીસ પ્રગણાની ઉપજ કલાઈવને મળતી હતી તે કંપનીને હાથ ગઈ (૩) અંગ્રજોને રોહીલા જોડે યુદ્ધ થયું.
- ૧૭૭૫ મુંબાઈ સરકાર અને રઘુનાથરાવ વચ્ચે સુરત મુકામે કરાર થયો, એવી રીતે કે શાબ્દી બેટ આપેતો અંગ્રજોએ મદદ કરવી.
- ૧૭૭૬ અંગ્રજ અને પુનાની કોર્ટ વચ્ચે પંઢરપુરમાં સલાહ થઈ અને શાબ્દી અને તેની આસપાસના મુલક અંગ્રજો લીધા.
- ૧૭૭૮ રાજરામનું મરણ થયું.
- ૧૭૭૯ મુંબાઈની ફોજે વારગામ મુકામે પેશ્વા પાસે મરણ મુજબ કોલકરાર કરાવી લીધા.

૧૭૮૦ રાણજીતશીંહનો જન્મ થયો. (૨) કર્નલ ગોદર્દે ઉત્તર હિંદમાં જ્ય મેળવ્યો. (૩) પોલીસોરનો સંગ્રામ હૈદર અને કર્નલ બેલી વચ્ચે તેમાં બેલી પકડાયો. (૪) કાસીનો રાજા ચૈતતશીંહ. પાસેથી પૈસા લેવા હેસ્ટીંગ્સે અન્યાય કર્યો.

૧૭૮૧ અયોધ્યાની બેગમો ઉપર જીલમ કર્યો. (૨) હૈદરની ફાજે સર ઇ. કુટને ચીલામખ્રમ આગળ હરાવ્યો. (૩) પોર્ટનાવા; પોલીસોર, શાલીંગર ત્રણ લડાઈમાં અંગ્રેજો હૈદરને હરાવ્યો.

૧૭૮૨ હૈદર મરાઠા પામ્યો. (૨) સાલખાઈનું તહનામું રઘુનાથ-રાવને પેનશન આપી ગુજરાત મસ્જીદને પાંધુ આપ્યું. (૩) પનીઆની લડાઈ અંગ્રેજોએ હૈદરને હરાવ્યો.

૧૭૮૪ આસ્ટંડ કંપનીએ દેવાળું કાઢ્યું. (૨) ઇંગ્લાંડમાં બોર્ડ-ઓફ કંટ્રોલર સ્થપાઈ. (૩) મંગલોરમાં અંગ્રેજ અને ટીપુ વચ્ચે તહનામું થયું. તેમાં પકડાએલા કેદી છોડી મુકવા અને એકએકનો મુલક પાછો આપવો. એમ ઠર્યું પોર્ટનું ખીલ મંજૂર થયું.

૧૭૮૬ હેસ્ટીંગ્સ સ્વદેશ ગયો ત્યાં તેણે કરેલાં હીંદના કૃત્યોની તપાસ થઈ (૨) કાદરેશહની આંખો ફાડી.

- ૧૭૮૭ કાર્નવાલીસ આવ્યો. તેણે જમાંબંધીનો ઠરાવ કર્યો.
- ૧૭૮૮ કાર્નવાલીસે જમાંબંધીનું કામ શીરૂ કર્યું (૨) ત્રાવાણકોર ઉપર હુમલો કર્યો.
- ૧૭૮૯ જમાંબંધીનું કામ પુરું થયું (૨) એરીકેરાની લડાઈ કાર્નવાલીસે ટીપુને હરાવ્યો. (૩) મરેઠી ત્રીજો વીઝહુ શીરૂ થયો.
- ૧૭૯૨ અંગ્રેજોએ શ્રીરંગપટાણને બીજીવાર ઘેર્યું ને કાર્નવાલીસે મોટા ઠાડથી ચડ્યો અને માંગલોરમાં સલાહ થઈ. (૨) સૌંધીઆ અને હોલકર વચ્ચે અજમેરની લડાઈ થઈ તેમાં હોલકર હાર્યો.
- ૧૭૯૩ જમાંબંધી હિંમેશને, આટે મુકરર થઈ. (૨) દીવાની તથા ફૈજદારી કાયદા ઠરાવ્યા. (૩) સર જોનશોર આવ્યો.
- ૧૭૯૫ કુર્દલાની લડાઈ મરેઠા અને નીઝામ વચ્ચે તેમાં નીઝામનો પરાજય થયો.
- ૧૭૯૭ અયોધ્યાના નવાબ પાસેથી ખ્રીટીશ લસ્કરના ખર્ચ પેટે રૂ.૭૬૦૦૦૦૦ લેવાનો ઠરાવ કર્યો.
- ૧૭૯૮ નીજામ જોડે અંગ્રેજોએ વો કરાર કર્યો કે અંગ્રેજની મંજૂરી શીવાય કોઈ યુરોપીઅન નોકર પોતે રાજે નહીં. (૨) લોર્ડ મોર્નીંગટન ગવર્નર હિંદમાં આવ્યો.

૧૭૯૯ માલવેલી અને સદાશીરની લડાઈ અંગ્રેજે ટીપુને હરાવ્યો
ટીપુ શ્રીરંગપટણની લડાઈમાં મરાયો.

इ. स. १९०० नो सैको.

१८०१ थी १८८९ सुधी.

૧૮૦૦ ઝામાનશાહે લાહોરમાં દરબાર કરી. (૨) સુરતના નવા-
ખને અંગ્રેજોએ પેનશન આપી સુરત કબજે કર્યું. (૩)
ગોવીંદરાવે શેલુગરને અમદાવાદથી પકડી લેઈ પેશ્વાની
સત્તા ઉઠાડી.

૧૮૦૧ લખનૌનો કરાર થયો તેમાં અંગ્રેજોને દાઆખ તથા
અંતરવેદ મળ્યો. (૨) પેશ્વાએ ખીનં શાહુને કેદ કર્યો.
(૩) ગવરનર જનરલ અને ડાયરેક્ટર કોર્ટ વચ્ચે વાં-
ધો પડ્યો. (૪) ઈંદારની લડાઈ સીંધીઆએ જસવંત
રાવ હોલકરને હરાવ્યો. (૫) પુાનની લડાઈ જસવંતરાવ
હોલકરે સીંધીઆ અને પેશ્વાને હરાવ્યા. (૬) ઉજ્જ-
ણની લડાઈ જસવંતરાવ હોલકરે સીંધીઆને હરાવ્યો.

૧૮૦૨ વસાઈનું તહનાનું અંગ્રેજ અને પેશ્વા વચ્ચે તેમાં પુના-
માં લસ્કર રાખવાનો ઠરાવ થયો. અને તેના ખરચના
૩૬ લાખ રૂપીઆ પેશ્વા આપે.

૧૮૦૩ અગ્રેજ અને સીંધીઆ તથા નાગપુરના ભોંસલે વચ્ચે સલાહ થઈ તેમાં આરીસા અગ્રેજને મળ્યા. (દવગા-મની સલાહ) (૨) અગ્રેજ અને સીંધીઆ વચ્ચે સી-રજી અંજેની સલાહ અગ્રેજને કેટલોક મુલક આપ્યા. (૩) દીક્ષીની અને લાસવારીની લડાઈ જનરલ લેકે સીંધીઆને હરાવ્યા. (૪) આગ્રાની લડાઈ જનરલ લેકે મરેઠાને હરાવ્યા.

૧૮૦૪ દીગગઢની લડાઈ. હોલકરની હાર થઈ. (૨) ફરકાખાદની લડાઈ લોર્ડ લેકે હોમકરને હરાવ્યા. (૩) ભરતપુર અંગ્રેજોએ ઘેર્યું. (૪) કર્નલ મોન્સન મધ્ય હિંદમાંથી પાછો આવ્યા.

૧૮૦૫ કાર્નવાલીસ ખીજવાર હિંદમાં આવ્યા અને લોર્ડ વેલ્સલી ગયા.

૧૮૦૬ વેલોરના શીપાઈઓએ ખંડ કર્યું (૨) અર્લ ઓફ મીન્ટો હિંદમાં આવ્યા.

૧૮૦૯ નેમાનશાહ સાથે વીરથી કરવા લોર્ડ મીન્ટોએ માઉન્ટ ઓફ સ્ટુઅર્ટને મોકલ્યા. (૨) ત્રાવણકોર ઉપર હુમલો.

૧૮૧૩ કંપનીને ચીન જોડે વેપાર કરવાની નવી સનંદ ફરી કરી.

આપી (૨) લોર્ડ મીન્ટો સ્વદેશ ગયો. (૩) કલકત્તામાં
ખીશપની નીમણુંક થઈ.

૧૮૧૪ નેપાલના ગુરખા જોડે અંગ્રેજોને પ્રથમ યુદ્ધ થયું. (૨)
ખીજી જનરલ આક્ટરલોનીની ગુરખા ઉપર સ્વારી.

૧૮૧૫ ખટમંડુની ખીણમાં જનરલ આક્ટરલોનીએ ગુરખાને
હરાવ્યા.

૧૮૧૬ અંગ્રેજો જીતેલો જવા ખેટ પાછો હોલાંડના લોકને હાથ
ગયો. (૨) ગુરખા જોડે અંગ્રેજોને સઘી થઈ. (૩)
ગંગાધર શાસ્ત્રીનું પુનામાં ખુન થયું.

૧૮૧૭ પીઠારાનો નાશ કરવા લોર્ડ હેસ્ટીંગે પ્રથમ સૈન્ય એકઠું
કર્યું. (૨) પુનામાં કરાર થયો તે પ્રમાણે બાજરાવ
ગાયકવાડની આધીનમાંથી છુટ્યો. (૩) છેત્રો મરે-
ડી વીગ્રહ થયાથી પેશ્વાનું રાજ અંગ્રેજોને હાથ આવ્યું
(૪) ખડકીની લડાઈ અંગ્રેજો બાજરાવ પેશ્વાને હરાવ્યો
(૫) કોરેગામ અને નાગપુરની લડાઈ અંગ્રેજો મરેડાને
હરાવ્યો. (૬) માહીદપુરની લડાઈ સર માલકમે હોલ-
કરને હરાવ્યો. (૭) જબલપુરની લડાઈમાં અંગ્રેજોથી
મરેડા હાર્યા.

૧૮૧૮ બાજરાવ પેશ્વાને ખીથુરમાં રાખી તેનું રાજ્ય અંગ્રેજોએ

હસ્તગત કર્યું ને પેશ્વાઈનો અંત આવ્યો. (૨) આસ્ટેની લડાઈ તેમાં અંગ્રેજોએ ગોખલેને હરાવ્યો.

૧૮૧૯ અયોધ્યાના નવાબે શાહનો ઇલકાબ ધારણ કર્યો.

૧૮૨૩ લોર્ડ હેસ્ટીંગ વીલાયત ગયો અને લોર્ડ આમહુસ્ટ આવ્યો.

૧૮૨૪ મલ્લિકા અને સુમાત્રાનો કબજો એક બીજાએ અદલ બદલ કર્યો. (૨) ખસી નેડે વીગ્રહના જાહેરનામાં અંગ્રેજોએ બહાર પાડ્યાં.

૧૮૨૬ આવના રાજાએ યાન્દાણમાં કરાર કર્યો. અને આશામ તથા આરાકાન ઉપરથી બધો હક ઉઠાવ્યો. (૩) ફાંસીઆ લોક નેડે અંગ્રેજોને લડાઈ શીર થઈ. દાંસ્ત મહમદે કાબુલમાં અમીરના ઇલકાબથી પોતાનો અમલ સ્થાપ્યો.

૧૮૨૭ ભરતપુરને અંગ્રેજોએ ઘેરો ઘાટ્યો તેમાં ફતોહ થઈ.

૧૮૨૮ લોર્ડ આમહુસ્ટનું સ્વદેસ જવું. લોર્ડ વીલીઅમ બેન્ટીકનું આવવું.

૧૮૩૦ મહીસુરનો કારભાર અંગ્રેજોને હાથ આવ્યો. (૨) કુર્ગ ઉપર અંગ્રેજોની ચઢાઈ.

૧૮૩૨ સંતાલ લોક નાંચેના પ્રદેશના લોકો નેડે હદ બાબતની તકરાર કરતા હતા તેનો નીવેડો અંગ્રેજ લોકે આણી

શીમાડાના પથર દાટી આપ્યા.

૧૮૩૩ ચીન જોડે આકટ પ્રમાણે વેપાર ચાલતો હતો તે બંધ પડ્યો. (૨) હિંદના રાજ્ય બંધારણમાં સુધારો થયો. (૩) ઈંગ્લેન્ડ જવાનો માર્ગ ખદલાયો.

૧૮૩૪ કુર્ગના રાજા જોડે અંગ્રેજોને ઝગડો થયો. (૨) કંપનીને નવી મહારાણીએ સનંદ કરી આપી.

૧૮૩૫ લોર્ડ બેન્ટીક સ્વદેશ ગયો. અને ચાર્લસ મેટકાફ આકટીંગ ગવર્નર જનરલ આવ્યો એણે છાપાખાનાને છુટ આપી.

૧૮૩૬ લોર્ડ આકલાંડ આવ્યો અને અયોધ્યાની ગાદી માટે ફીતુર થયું.

૧૮૩૭ હિંદનો ફાજદારી કાયદો મીકલેએ તૈયાર કર્યો. હતો તે ૧૮૬૦માં મંજૂર થયો.

૧૮૩૮ મોટી વેરાઈટીની સલાહ અંગ્રેજ શાહસુજા અને રાણજીતસીંહ વચ્ચે તેમાં દાઆબ અને ખીઆસ અંગ્રેજોને મળ્યા.

૧૮૩૯ કાબુલ શહેરના બાલાહીશાર ભાગમાં શાહસુજાને અંગ્રેજોએ દાખલ કર્યો. (૨) રાણજીતસીંહ મરાણ પામ્યો. અંગ્રેજ નૌકા સૈન્યે કરાંચી લીધું.

૧૮૪૦ દોસ્ત મહમદ અંગ્રેજોને સરાણ આવ્યો.

૧૮૪૧ સર અલેક્ઝાન્ડર ખરનાને કાબુલમાં અફગાનોએ કતલ કર્યો. (૨) ખીલજી લોકે હુલ્લ કર્યું. (૩) મેલકાફનું ખુનથયું.

૧૮૪૨ લોર્ડ એલનખરોએ સોમનાથના સુખડના કમાડ જોવા માટે ઉત્તર હિંદમાં મોકલ્યા. (૨) કંદહારની લડાઈ જનરલ નાટે અફગાનોને હરાવ્યા (૩) અંગ્રેજોને ચીન જોડે લડાઈ થઈ. (૪) લોર્ડ આકલાન્ડ સ્વદેશ ગયો. અને લોર્ડ એલનખરો આવ્યો.

૧૮૪૩ મીઆનીને હેદરાબાદની લડાઈ સીંધના અમીરો અને ચાર્લસ નેપીઅર વચ્ચે તેમાં અમીરો હાર્યા. (૨) મહારાજ પુરને પંનીઆની લડાઈ અંગ્રેજ અને સીંધીઆ વચ્ચે થઈ તેમાં અંગ્રેજો જીત્યા.

૧૮૪૪ લોર્ડ એલનખરો ખરતરફ ગયો. અને લોર્ડ હાર્ડીંગ આવ્યો.

૧૮૪૫ શીખલોક જોડે વીઝહુ સર થયો. (૨) મુઝફીની લડાઈ જનરલ ગાર્ક શીખને હરાવ્યા. (૩) ફીરોજ શેહરની લડાઈ અંગ્રેજે શીખને હરાવ્યા. (૪) ખદીવાતની લડાઈ અંગ્રેજોને શીખ જોડે લડતા હાનો પહોંચી.

૧૮૪૬ અમીવાલ અને સોખરોનની લડાઈ હેન્ત્રી સમીથે શીખને હરાવ્યા.

- ૧૮૪૮ લોર્ડ હાર્ડીંગ સ્વદેશ ગયો ન લેઈ ડેલહુસી આવ્યો. (૨) સાંતલ લોક પોતાના બાપનું કરજ આપવામાં ખુવાર થઈ ગએલાઓએ નીરાશ થઈ ત્રણ ગામના લોક ગામ ઉજડકરી જતા રહ્યા. (૨) શીખને અંગ્રેજોએ છુટ્યા. (૩) શીવાજીનો વંશજ અપુત્ર મુઓ તેણે ખોલે લીધેલા છોકરાને અંગ્રેજોએ સ્વીકાર્યો નહીં. અને સતારાનું રાજ્ય ખાલસા કર્યું.
- ૧૮૪૯ અંગ્રેજો પંજાબ ખાલસા કર્યું (૨) ચીલીઅન વાલાની લડાઈ લોર્ડ ગાફ તથા શેરશીંગ વચ્ચે તેમાં અંગ્રેજોનો નામનો જય થયો. (૩) કીનરી, સદ્દુસેન, ગુજરાતની લડાઈઓ અંગ્રેજો શીખને હરાવ્યા.
- ૧૮૫૨ ખ્રીષ્ટી બીજો વીગ્નહ તેમાં અંગ્રેજોએ રંગુન, પ્રેમ, અને ઈરાવતીનો પ્રદેશ ખાલસા કર્યો. અને આરાકાન જોડે મેળવી દીધું. (૨) રંગુન અને પેગુનીલડાઈ અંગ્રેજો ખ્રીષ્ટીઓને હરાવ્યા.
- ૧૮૫૩ નાગપુરનો રાજા અપુત્ર મુવો તેથી તેનું રાજ્ય અંગ્રેજોએ પોતાના રાજ્યમાં મેળવી દીધું. (૨) ઝાંસીનું રાજ્ય કુબ્ધું. (૩) કંપનીને નવો પટો કરી આપ્યો.
- ૧૮૫૫ આન્ડામાન બેટમાં થાંણા બેસાડવા અંગ્રેજો અમલદારો

મોકલ્યા. તે વખત ત્યાં નાગા લોક હતા તેમને લુગડાં ના કડકા આપ્યા. (૨) ત્રીશ હજાર સંતાલો પોતાની હાલત જાહેર કરવા કલકતે ગયા ત્યાં રસ્તે તોફાન કંઈ આખરે ગવરનરે તેને સાદી રાજનિતિ કરાવી આપી.

૧૮૫૬ લોર્ડ ડેલહુસી સ્વદેશ સીધાવ્યો. અને કન્નીંગનો કાર-ભાર ચાલુ થયો. (૨) અયોધ્યા ખાલસા કંઈ.

૧૮૫૭ દેશી પલટણનો બગયો એ બગવામાં નાનાસાહેબ, તાત્યાટોપી ઝાંશીની રાણી. મહમદશાહ. વીગેરે સાં-મેલ હતા. તે પ્રથમ મીરતમાં ઉડ્યો પછી હિંદમાં ઘણાં ભાગમાં પ્રસૂર્યા એ બગવામાં ધર્મની અનુન અને ઉશ્કેરાણી એ બગ એકડાં હતાં.

૧૮૫૮ હિંદ રાજ્ય ગાદીના તાબામાં આવ્યું. અને અલ્હાબા-દમાં દરબાર ભરી હિંદના રાજ્ય કારભારનો ઢંઢેરો પ્રગટ કર્યો. (૨) સર હ્યુરોને ગ્વાલોયર છૂટ્યું.

૧૮૫૯ તાત્યાટોપી પકડાયો. અને જુલાઈની તા. ૮ મીએ શાં-તીના જાહેરનામાં પ્રગટ કર્યા.

૧૮૬૦ ફાજદારી આકટ મંજૂર થયો. પેનલકોડ અને ડેલહાઉસી ગવરનર જનરલ મરણ પામ્યો.

- ૧૮૬૧ આસામમાં વધારેમાં વધારે ૮૦૫ ઈંચ વરસાદ પડ્યો.
(૨) કાઉન્સીલમાં દેશીઓને દાખલ કર્યા.
- ૧૮૬૨ મોગલવંશના છેલ્લામાં છેલ્લો પાદશાહ શ્રીટીશ સરકારનો,
નબર કેદી હતો તે મરી ગયો. (૨) લોર્ડ એલજનનો
કારભાર શીરૂ થયો. (૩) અંગ્રેજોએ વહાણી લોકને છુટ્યા.
- ૧૮૬૩ લોર્ડ એલજન હિંદની એક ધર્મશાળામાં મરાણ પામ્યો.
(૨) રૂના વેપારમાં વધારો થયો.
- ૧૮૬૪ લોર્ડ લોરેન્સનો કારભાર. (૨) દાર્સમગણું ખાલસા થયું.
(૩) દેશી રાજાઓની લાહોરમાં સભા થઈ. (૪) ભુતાન
ઉપર અંગ્રેજોએ ચઢાઈ કરી.
- ૧૮૬૫ ઓઢીઆ પ્રાંતમાં દુકાળ પડ્યો. (૨) શેરશહનો વેપા
ર ચાલુ થયાથી વેપારને મોંઘું નુકશાન થયું.
- ૧૮૬૮ બુદેલ ખંડમાં દુકાળ પડ્યો. (૨) લોર્ડ લોરેન્સના કાર-
ભારનો અંત આવ્યો.
- ૧૮૬૯ નામદાર શાહજાદા ડયુક ઓફ એડીનબરો હિંદમાં આ-
વ્યો. (૨) લોર્ડ મેઓનો કારભાર ચાલુ.
- ૧૮૭૧ ઓરીસાની પાંદડાં પેહરનારી જાતને અંગ્રેજોએ લુગડાં-
ના કડકા પેહરવા આપ્યા. (૨) પોરટુગાલના થાણા
હિંદમાં દીવ દમણને ગોઆ ત્રણ હતાં તેનું ફેરફાર
૧૦૮૬ ચો. માઈલ ને વસ્તી ચાર લાખ છે.

- ૧૮૭૨ અમદાવાદમાં લુગડાંપર હાર દેનારા કાપડીઆઓએ હડતાલ પાડી. (૨) લોર્ડ મેયો એન્ડામાન બેઠમાં કે-દીઓની હાલત જોવા ગયો હતો ત્યાં કોઈએ ગોલીથી માર્યો. (૩) લોર્ડ નાર્થબરૂક હિંદમાં આવ્યો.
- ૧૮૭૩ અમદાવાદમાં કડીઆના માનને ધંધાની ઠાંચમને લીધે રોકડી જવાનું બંધ કર્યું હતું.
- ૧૮૭૪ મહાવરાવ ગાયકવાડને રેસીડેન્ટને ઝેર દેવાની કોશીસ કરવા બાબત પદબ્રષ્ટ કરી મદ્રાસમાં રાખ્યો અને તેની ગાદીએ શીયાજીરાવને બેસાડ્યો. (૨) નીચલા બંગાળમાં દુકાળ પડ્યો.
- ૧૮૭૫ શાંહજીનંદા મીન્સ ઓફ પ્રેસ હિંદમાં પધાર્યો.
- ૧૮૭૬ લોર્ડ નાર્થ બરૂક રાજનામું આપી સ્વદેશ સીધાવ્યો. અને લોર્ડ લીટનનો કારભાર શીરૂ થયો.
- ૧૮૭૭ મહારાણીએ કૈસરે હિન્દ પદ ધારણ કર્યું. (૨) દક્ષીણ હિન્દમાં અને મુંબાઈ ઇલાકાના કેટલાક ભાગમાં દુકાળ પડ્યો.
- ૧૮૭૮ અફઘાનીસ્તાનનો મામલો શીરૂ થયો. શેરઅબ્દી રૂશને મદદ કરતો જાણવાથી તથા કેટલાંક કારણોથી દાર પ્રગણાનો કબજો કર્યો. શેરઅબ્દી તુર્કસ્તાન નાઠો ત્યાં

મરાણ પામ્યો. (૨) મીઠાની કીમતમાં વધારો. (૩) લાઇસેન્સ ટેક્સ નીકલ્યો.

૧૮૭૯ લોર્ડ લોરેન્સ મરી ગયો. તેને વેસ્ટ મીનીસ્ટરમાં દાટ્યો છે (૨) અફઘાનીસ્તાન જોડે સલાહ થઈ. (૩) કાબુલમાં ખંડ થયું.

૧૮૮૦ અયુબખાને જનરલ રોબર્ટ હરાવ્યો. (૨) અબદુલરહેમાનને કાબુલનો અમીર બનાવ્યો. (૩) લોર્ડ રીપનનો કારભાર.

૧૮૮૧ હિંદમાં એકી વસ્તીની ગણતરી કરી તેમાં સાંગલ લોક સાથે ૨૫ $\frac{૧}{૩}$ કરોડ માણસ હિન્દના થયાં. (૨) વંજી અલીને પેનશન આપી ગાર્ડન રીચમાં રાખ્યો.

૧૮૮૪ લોર્ડ રૂફીન ગવરનર જનરલ આવ્યો.
(૨) ખસદેશ જોડે વીગ્રહ.

૧૮૮૬ હયુક એન્ડ કેનાટ હિંદમાં પધાર્યા, ખલી રાજ થીબાને કેદ કરી રત્નાગીરી રાખ્યો.

૧૮૮૭ કૈસરે હિન્દની જયુબીલીનો મહેલસવથયો. (તા ૦૧-૬-૨-૮૭)

૧૮૮૮ લોર્ડ લેન્સડાઉન હિન્દમાં ગવરનર જનરલને એધે પધાર્યા.

જાહેર પાપર.

“ગાંધી છુકડીયો” નામની અમારી દુકાનમાં સઘળા જાત-જાતના નિશાળોને ખરના અંગ્રેજી યુજરાતી પુસ્તકો, દવાઓ, સ્ટેસનરીને લગતો પરચુરણ સામન, ઘડિયાળો જાત જાતની સાયે અને દરજ્જાઓ માટેના સીવવાના વીલર અને વીલસનના સાંચાઓ ઉપરાંત સાંચાને લગતો સામન, કીડાએત ભાવે વેચાએછે. અને સઘળી જાતના જુના તથા નવા પુસ્તકો બાંધવાનું ખાતું પણ એજ દુકાનના અંગે ઉઘાડેલુંછે; જેમાં જાત જાતની ચોપડીઓ બાંધવા ઉપરાંત તે ઉપર સોનેરી હરફોથી તે છુકના અથવા ઘણી જગહે તે જાતના નામો પણ પાડી આપવામાં આવેછે.

૬૧. લક્ષુભાઈનો ચક્રો

નાં ૯૪૯

મરુચ.

